

KONINKRIJK BELGIË

Federale Overheidsdienst

**Buitenlandse Zaken,
Buitenlandse Handel en
Ontwikkelingssamenwerking**

De lastige weg naar gelijkheid

Evaluatie Gender en Ontwikkeling in de Belgische Samenwerking

Synthese

Indonesië - AFP/BelgaImage

Inleiding

De voorbije decennia is er op internationaal, Europees en nationaal niveau een vrij degelijk normatief kader gecreëerd inzake gendergelijkheid. Dit kader berust op een reeks belangrijke resoluties en wetteksten. Met het oog op de uitvoering hiervan is er tegelijkertijd een brede waaier aan maatregelen, procedures, instrumenten, enz. in het leven geroepen. Dankzij dit kader is gendergelijkheid een onderdeel geworden van het ontwikkelingsbeleid van bijna alle ontwikkelingsactoren. Ondanks deze maatregelen geven onderzoeken over de effecten van genderintegratie aan dat de resultaten van deze inspanningen voorlopig nog vrij teleurstellend zijn. Daarnaast werden de pogingen om het normatieve kader te vertalen naar concrete resultaten de afgelopen jaren geconfronteerd met een toenemende weerstand. Er bestaat dus een diepe kloof tussen het beleid en de daadwerkelijke uitvoering van dat

beleid. De ontwikkelingssamenwerking heeft het moeilijk om een duurzame bijdrage te leveren aan betere genderverhoudingen.

Ook België is geen uitzondering op deze regel. Het besluit van deze evaluatie is immers dat **de Belgische Ontwikkelingssamenwerking in het algemeen er niet in geslaagd is om een substantiële bijdrage te leveren aan gendergelijkheid**. De magere resultaten die werden bereikt, zijn meestal het gevolg van tijdelijke en toevallige situaties die voortvloeien uit initiatieven van gemotiveerde enkelingen. Slechts een klein aantal organisaties die betrokken zijn bij de Belgische Ontwikkelingssamenwerking slaagt erin om de genderdimensie op structurele en constante wijze te integreren en om zo een significante bijdrage te leveren aan het versterken van de gendergelijkheid. Globaal genomen zijn het belang en de intensiteit van de

inspanningen en de daaruit voortvloeiende resultaten evenwel niet in verhouding tot de omvang van de problemen waarmee het Zuiden

wordt geconfronteerd op het gebied van gender en die vooral vrouwen treffen.

Deze thematische en strategische evaluatie werd uitgevoerd door South Research, IOB (Universiteit Antwerpen) en een onafhankelijke adviseur. De evaluatie heeft als voorwerp de integratie van de genderdimensie in de Belgische Ontwikkelingssamenwerking, die streeft naar gelijkheid tussen mannen en vrouwen en het verbeteren van de positie van de vrouw. Het belangrijkste referentiekader voor deze evaluatie is de strategienota "Gelijke rechten en kansen voor vrouwen en mannen" (2002). De doelstellingen van deze evaluatie zijn: **(1) verantwoording afleggen over de resultaten, (2) lessen trekken uit het verleden om beter te doen in de toekomst, en (3) met redenen omklede aanbevelingen doen.** Deze aanbevelingen moeten een betere integratie van de genderdimensie in het beleid en strategieën mogelijk maken, rekening houdend met de ontwikkelingen op internationaal vlak. Deze evaluatie heeft betrekking op de periode 2002 - 2011. In de praktijk werden evenwel ook de jaren 2012 en 2013 in beschouwing genomen.

Een aantal toegepaste concepten

Women in Development (WID)

De aanpak "*Women in Development*" (WID) legt de klemtoon op de bijdrage van vrouwen aan ontwikkeling en is vooral gericht op doeltreffendheid en op armoedebestrijding. WID streeft ernaar om vrouwen in het ontwikkelingsproces te integreren en verklaart de ongelijkheid tussen mannen en vrouwen in de eerste plaats vanuit de armoedeproblematiek. Deze aanpak is dan ook gericht op het terugdringen van armoede door een betere integratie van vrouwen in het economisch proces en een betere toegang tot

productiemiddelen. Deze aanpak richt zich echter vooral op de integratie van vrouwen in de reeds bestaande strategieën en doelstellingen, zonder veel aandacht te besteden aan de perceptie of de prioriteiten van de vrouwen zelf. Daarom zijn de WID-projecten vooral gericht op praktische behoeften die vrouwen in staat stellen om hun traditionele rol gemakkelijker te vervullen. De WID aanpak richt zich uitsluitend op vrouwen en negeert het belang van de onderliggende genderverhoudingen als verklaring van de ongelijkheid tussen mannen en vrouwen.

Gender and Development (GAD)

De aanpak "Gender and Development" (GAD) benadrukt het belang van "gender" als een socioculturele constructie die de behoeften, rechten, plichten en kansen van mannen en vrouwen bepaalt. Het is deze sociale constructie die wordt beschouwd als de belangrijkste oorzaak van de ongelijkheid tussen mannen en vrouwen. De aanpak van GAD vertrekt aldus vanuit de aanvaarding dat interventies in alle thematische gebieden en op alle niveaus (mondiaal, macro, meso en micro) worden beïnvloed door de bestaande structurele kenmerken (zoals gender) van elke gemeenschap. De interventies vinden dus niet plaats in een sociaal vacuüm; hun mate van doeltreffendheid en doelmatigheid wordt onder meer bepaald door de onderliggende structuren en instituties die de menselijke relaties beïnvloeden. Omgekeerd gaat men er ook van uit dat alle interventies een impact kunnen hebben op de genderverhoudingen (en op andere verhoudingen). Als men geen rekening houdt met deze wederzijdse beïnvloeding, dan bestaat er een groot risico dat de interventies de ongelijkheid tussen mannen en vrouwen juist verder uitdiepen.

"Empowerment" van vrouwen

Dit proces beoogt onder meer de zelfbeschikking van vrouwen. Het beoogt machtsverwerving op individueel en collectief niveau, en gaat uit van het vermogen van de vrouw om zelfstandig te handelen, keuzes te maken en beslissingen te nemen voor haar leven en haar samenleving. Het is een proces dat verschillende elementen

combineert, namelijk de innerlijke kracht (zelfbeeld, zelfvertrouwen), de economische macht, het intellectuele vermogen (de kennis en het vermogen om kritisch te zijn) en de sociale en politieke macht.

"Gender mainstreaming"

"Gender mainstreaming" is een strategie waarbij de genderdimensie systematisch wordt geïntegreerd in de uitwerking van het ontwikkelingsbeleid, in elke fase van de uitvoering en in de evaluatie van dat beleid, met als uiteindelijk doel het bereiken van gendergelijkheid. Het begrip "mainstreaming" (letterlijk: integratie in de "hoofdstroom") is op de voorgrond getreden in de late jaren '80, toen bleek dat de inspanningen die tot dan toe waren geleverd slechts oppervlakkige resultaten hadden en eerder de symptomen bestreden dan onderliggende oorzaken. Er moest daarom een strategie worden ontwikkeld die de structurele aspecten zou aanpakken en de genderongelijkheid systematisch zou bestrijden. Gender moest met andere woorden deel gaan uitmaken van de reguliere stroom (de "mainstream") van de interventies op het vlak van ontwikkelingssamenwerking; gender moest aldus een centrale plaats innemen en niet langer een bijzaak zijn. Pas als hieraan was voldaan, kon gendergelijkheid worden bereikt.

De integratie van gendergelijkheid houdt in dat er rekening wordt gehouden met de specifieke gevolgen voor vrouwen en mannen van elke vorm van actie, met name de wetgeving, het beleid en de beleidskeuzes, ongeacht het domein of niveau. Deze strategie tracht de

behoeften en ervaringen van mannen en vrouwen te identificeren om deze volledig te integreren in het ontwerp, de uitvoering, de monitoring en de evaluatie van het beleid en de beleidskeuzes in alle aspecten van het politieke, economische en sociale landschap zodat de ongelijkheid niet wordt bestendig.

**De tweesporenaanpak:
"gender mainstreaming" en
gerichte interventies**

Uit het samenspel tussen "gender" en "ontwikkeling" is gebleken dat de genderdimensie moet worden geïntegreerd in de verschillende fasen van de ontwikkelingscyclus en in alle soorten interventies, op elk mogelijk niveau (diagnose, planning, begroting, uitvoering, monitoring en evaluatie). De richtlijnen van de OESO/DAC (1999) stellen dat de

"gender mainstreaming" strategie uit twee luiken bestaat:

- de integratie van genderspecten in de analyse en de formulering van elk beleid, programma en project (ook wel de "*integrationist approach*" genoemd, gericht op het integreren van gender in de bestaande ontwikkelingsparadigma's door meer bepaald te integreren in een brede waaier van sectoren, maar zonder de ontwikkelingsagenda te willen beïnvloeden);
- initiatieven die vrouwen en mannen in staat moeten stellen om hun overtuiging te formuleren en te uiten en deel te nemen aan het besluitvormingsproces voor alle ontwikkelingsvraagstukken (de zogenoemde *agenda-setting* aanpak, bedoeld om de ontwikkelingsagenda te wijzigen).

In deze evaluatie wordt bij het gebruik van de term "gender mainstreaming" verwezen naar beide voornoemde luiken. Als zodanig gebruiken de evaluatoren de definitie van de OESO/DAC, die als referentie geldt in de ontwikkelingssamenwerking maar die niet noodzakelijk overeenstemt met die van de Belgische overheidsinstanties. Naast "gender mainstreaming" (bestaande uit de twee hoger genoemde luiken) bestaat er een tweede spoor dat essentieel is om meer gelijkheid tussen vrouwen en mannen te bewerkstelligen: de zogenaamde specifieke (of positieve) acties, die specifiek gericht zijn op veranderingen in de genderstructuren en -verhoudingen. Dergelijke interventies zijn van cruciaal belang in situaties waar diep verankerde gendernormen heersen. Deze gerichte interventies zijn zowel gericht op mannen als vrouwen als op instellingen. De combinatie van "gender mainstreaming" (beide luiken) en specifieke interventies wordt vaak aangeduid als de **tweesporenaanpak ter bevordering van gendergelijkheid**. Beide sporen vullen elkaar aan en beogen de zelfbeschikking, de "empowerment" van vrouwen.

Methodologische aanpak

De evaluatie omvat bijna de gehele Belgische Ontwikkelingssamenwerking: slechts enkele specifieke hulpvormen werden niet in aanmerking genomen.

Vooreerst hebben de evaluatoren de ODA-database geraadpleegd. Deze database werd opgesteld door de Directie-Generaal Ontwikkelingssamenwerking (DGD). Hij bevat alle gegevens van de Belgische ontwikkelingssamenwerking. Voor de interventies van de Federale Overheidsdienst Buitenlandse Zaken, Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking zijn het de dossierbeheerders die de database encoderen en actualiseren. De interventies worden gecodeerd volgens o.a. een marker "genderbeleid". De DGD heeft besloten om de internationaal breed

toegepaste Gender Policy Marker te gebruiken om de vooruitgang te meten in de integratie van de genderdimensie van de interventies van de Belgische samenwerking. Deze marker heeft 3 waarden:

Waarde 2

Het hoofddoel van de interventie is de gelijkheid tussen vrouwen en mannen.

Waarde 1

De interventie draagt bij tot de gelijkheid tussen vrouwen en mannen (belangrijke doelstelling) maar heeft niet als hoofddoelstelling de gelijkheid tussen vrouwen en mannen.

Waarde 0

De interventie is niet gericht op de vrouw/man-gelijkheid.

De evaluatoren hebben vanuit deze database een **beschrijvende inventaris** per land, per sector en per ontwikkelingskanaal opgesteld voor 17.575 interventies die in aanmerking komen voor officiële ontwikkelingshulp (ODA) gefinancierd door de Belgische federale staat (met uitzondering van de leningen van staat tot staat) tussen 2002 en 2012. Uit deze inventaris blijkt dat 36% van de interventies geen gender marker hebben gekregen. Van de gemarkeerde interventies, hebben 9,5% een waarde G-2 (5,3% van de uitgaven), 37,3% een waarde G-1 (47,7% van de uitgaven) en 53,2% een waarde G-0 (47,0% van de uitgaven).

Op basis van deze inventaris werden **een representatief staal van 50 interventies** geselecteerd die nader werden bestudeerd. Van de 50 interventies in vijf landen - Benin, Bolivia, Democratische Republiek Congo,

Marokko en Vietnam - werden er 35 ter plaatse bezocht. De overige 15 - in de Palestijnse gebieden, Niger, Rwanda en Peru, en interventies via een andere vorm van hulpverlening (bv. wereldwijde thematische programma's) - werden onderzocht via een uitgebreide documentanalyse aangevuld met een paar interviews. Voor de 35 interventies werd de gehele interventiecyclus onderzocht, rekening houdend met de bredere context (de politieke dialoog met het partnerland, de beleidsdialoog tussen de indirecte actoren en de DGD en tussen de indirecte actoren en hun partners in het Zuiden, ...).

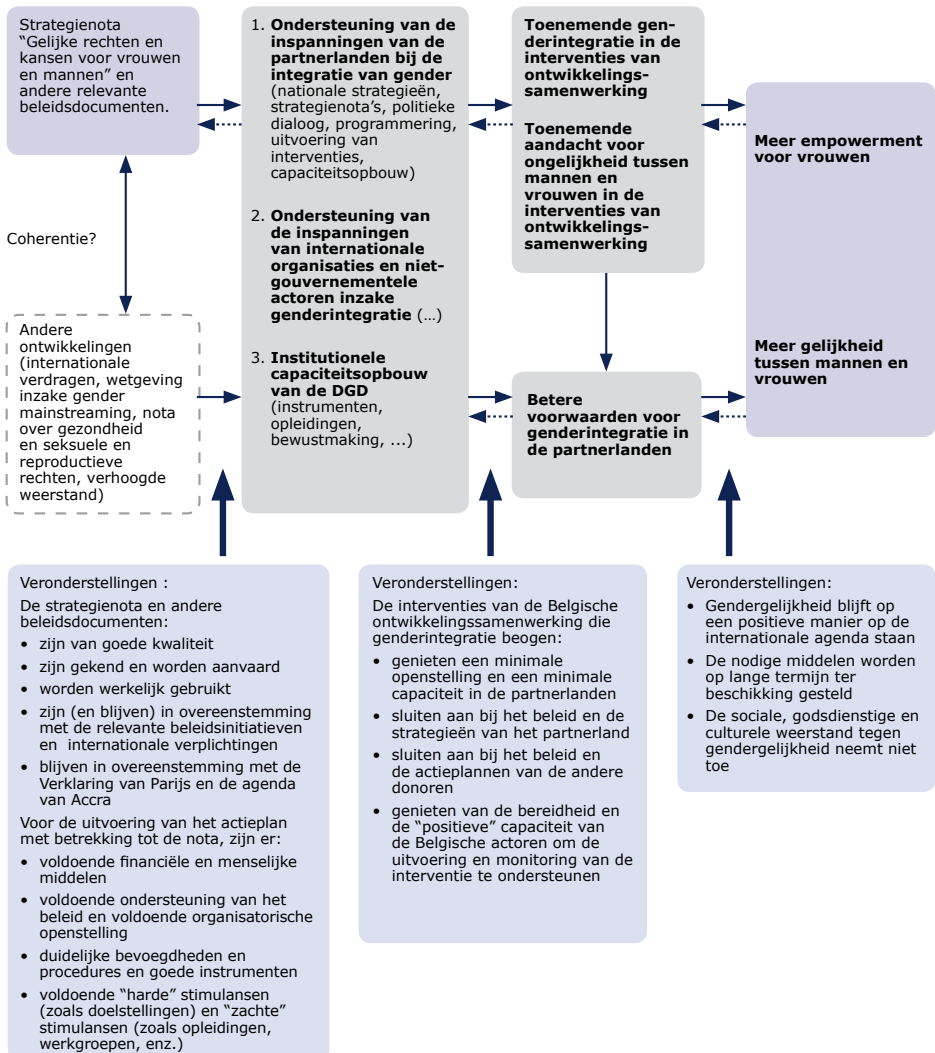
Zoals vaak bij dergelijke oefeningen werd de evaluatie geconfronteerd met methodologische problemen en beperkingen, wat leidde tot de noodzaak om een evenwicht te vinden tussen de strikte eisen voor de uitvoering van een evaluatie en de beschikbare middelen.

Veranderingstheorie

Uitgaande vanuit de strategienota "Gelijke rechten en kansen voor vrouwen en mannen" (2002), hebben de evaluatoren een veranderingstheorie (*Theory of Change*) ontwikkeld die als basis heeft gediend voor het evaluatiekader:

Figuur 1. Schematische voorstelling van de veranderingstheorie met betrekking tot "gender en ontwikkeling".

Evaluatiekader

Het evaluatiekader bestaat uit acht evaluatievragen. Deze vragen werden aangevuld met beoordelingscriteria en indicatoren. De evaluatoren hebben ook een reeks verklarende vragen uitgewerkt om de onderliggende factoren van sommige vaststellingen te achterhalen. Veel van deze “verklarende vragen” konden bovendien worden gekoppeld aan de uitgangspunten van het schema met de veranderingstheorie.

Evaluatievraag 1:

In hoeverre is de strategienota relevant gebleken, rekening houdend met de internationale ontwikkelingen?

Evaluatievraag 2:

In hoeverre heeft de Belgische ontwikkelingssamenwerking gender op een coherente wijze geïntegreerd?

Evaluatievraag 3:

In hoeverre en met welk resultaat heeft de Directie-Generaal Ontwikkelings-samenwerking gender geïntegreerd op alle samenwerkingsniveaus, en in hoeverre heeft zij daarbij het actieplan van de strategienota “Gelijke rechten en kansen voor vrouwen en mannen” toegepast?

Evaluatievraag 4:

In hoeverre heeft de Belgische hulp aan gecentraliseerde en gedecentraliseerde overheidsinstellingen, basisorganisaties van het maatschappelijk middenveld, beroepsorganisaties en de private sector bijgedragen aan gendergelijkheid en empowerment van vrouwen (inclusief het bereiken van MDG 3) en het verminderen en voorkomen van geweld tegen vrouwen?

Evaluatievraag 5:

In hoeverre heeft de Belgische samenwerking zich geëngageerd om de strategienota “Gelijke rechten en kansen voor vrouwen en mannen” en de strategie “Gender en Ontwikkeling (G&O)” in het algemeen uit te voeren en heeft zij haar middelen op een efficiënte manier aangewend?

Evaluatievraag 6:

In hoeverre zijn de resultaten van de Belgische samenwerking op het vlak van G&O duurzaam?

Evaluatievraag 7: *In hoeverre is het Nationaal Actieplan voor de uitvoering van resolutie 1325 van de VN-Veiligheidsraad doeltreffend gebleken?*

Evaluatievraag 8:

Wat zijn de onverwachte resultaten op lange termijn van de ODA-interventies van België die specifiek gericht zijn op gendergelijkheid (Gender Policy Marker waarden 1 en 2)?

Conclusies

Uit de analyse blijkt dat **veel lovenswaardige initiatieven vaak weinig resultaat opleveren en de gendergelijkheid niet verbeteren**. Ondanks het bestaan van een juridisch kader en passende beleidsmaatregelen, ontbreekt het nog aan een sterk sociaal draagvlak - zowel hier als in het Zuiden. Dit vormt een ernstige belemmering voor alle inspanningen om de gendergelijkheid te bevorderen. Veel initiatieven stoten op expliciet en impliciet verzet binnen de ontwikkelingsorganisaties, die een spiegel vormen van de gemeenschap waartoe zij behoren. Deze vaststelling geldt voor alle niveaus en geledingen van de Belgische Ontwikkelingssamenwerking. Wil men deze weerstand doorbreken, dan moet er aan een aantal voorwaarden worden voldaan - voldoende kennis en aanvaarding van de strategienota, voldoende middelen, voldoende stimulansen, ondubbelzinnige steun van het management - wat slechts sporadisch het geval is in de Belgische samenwerking. Veel instrumenten, procedures, enz. kunnen, ongeacht hun intrinsieke kwaliteiten en relevantie, pas blijvende resultaten opleveren als ze worden gebruikt in een omgeving die bereid is om van gendergelijkheid een beleidsprioriteit te maken.

Ook de **moeilijkheid om het concept "gender mainstreaming"** goed te begrijpen, kan belemmerend werken. Vaak gebeurt het dat de GAD-strategieën (gender en ontwikkeling) die de Belgische Ontwikkelingssamenwerking ontwikkelt in feite niet meer zijn dan lege dozen, wat resulteert in een "verdamping"

of "verdunning" van ideeën, die geen of weinig effect genereren op de genderongelijkheid in het Zuiden. Een opmerkelijk voorbeeld van zulke "verdunning" is de behandeling van gender als transversaal thema. Wanneer men gender op deze manier benadert, geraakt het concept geïsoleerd omdat het wordt gescheiden van zijn ultieme doel, namelijk gendergelijkheid en gelijkwaardigheid. Men vergeet hierbij dat *gender mainstreaming* geen eenvoudig thema of sector is, maar een holistische benadering die een grondige en blijvende verandering in de genderverhoudingen beoogt.

Het feit dat de Belgische Ontwikkelingssamenwerking in het algemeen onvoldoende heeft bijgedragen aan de gendergelijkheid, betekent evenwel nog niet dat er helemaal geen vooruitgang is geboekt op het terrein. **Projecten in sectoren als onderwijs, gezondheidszorg en economische ontwikkeling lijken in sommige gevallen succesvol te zijn op het vlak van gendergelijkheid**, ook al is er geen sprake van "gender mainstreaming". Projecten die op technisch vlak succesvol zijn in deze domeinen, dragen vaak bij tot het vervullen van een aantal praktische behoeften van vrouwen en meisjes. Economische projecten lijken het meest in staat om veranderingen in genderverhoudingen teweeg te brengen. Vrouwen die erin slagen om hun productie en/of inkomsten te verhogen, breken dankzij deze activiteiten vaak uit het kader waarin ze zich voordien - al dan niet bewust - bevonden. Hun economisch succes brengt een proces op gang waarbij verschillende

elementen op elkaar inwerken: een versterkt zelfbeeld en zelfvertrouwen, een versterkte positie in het huishouden en de gemeenschap, meer mogelijkheden tot initiatief. Deze factoren leiden vaak tot de ontwikkeling van vaardigheden die tot dan toe onbenut waren gebleven. Maar het feit dat er onvoldoende aandacht wordt besteed aan gender in dergelijke projecten,

leidt vaak ook tot bijkomende uitdagingen, zoals een toename van de werklast van vrouwen.

Vele projecten grijpen evenwel de kans niet aan **om de vervulling van praktische behoeften te koppelen aan een strategische agenda die de transformatie van genderverhoudingen beoogt.**

AANBEVELINGEN

Algemene aanbevelingen

Vanuit de evaluatie werden acht algemene aanbevelingen geformuleerd die vooral betrekking hebben op het globale kader waarin de initiatieven met betrekking tot gender en "gender mainstreaming" moeten worden ontwikkeld. Ze gelden grotendeels voor alle belanghebbenden en bepalen voor een groot deel de relevantie, doelmatigheid en duurzaamheid van de meer operationele aanbevelingen.

De aanbevelingen kunnen een leidraad vormen voor het bijwerken en aanpassen van de strategienota:

1 *de behoefte aan een duidelijke politiek en institutioneel engagement dat zowel pragmatisch als ambitieus is.*

België moet in dit verband de voorkeur geven aan omliggende interventies die realiseerbaar zijn op institutioneel vlak en hierbij eventueel inspiratie zoeken bij andere kleinere donorlanden (zoals Zweden) die op internationaal vlak als vaandeldragers in de bevordering van gendergelijkheid worden beschouwd. Dit politieke en institutionele engagement moet voor iedereen gelden, op alle niveaus binnen de betrokken organisaties, zodat iedereen gendergelijkheid ziet als een taak die integraal deel uitmaakt van zijn/haar bevoegdheden en waarvoor hij/zij verantwoordelijkheid opneemt. Een wijziging van de wet op ontwikkelingssamenwerking (waarbij gender niet langer als transversaal thema zou worden behandeld) kan in dit verband een sterk politiek signaal geven.

2 *komaf maken met de bestaande misvattingen over "gender mainstreaming."*

De inspanningen op het gebied van "mainstreaming" moeten duidelijk gekoppeld worden aan het uiteindelijke doel van gendergelijkheid en "empowerment" en moeten op basis daarvan opgevolgd en geëvalueerd worden. Gender en "gender mainstreaming" mogen met andere woorden niet worden losgekoppeld van hun uiteindelijke doel, namelijk de gelijkheid tussen mannen en vrouwen, en moeten daarom integraal deel uitmaken van de kern van de Belgische samenwerking.

3 *de bekrachtiging van de tweesporenaanpak die reeds besproken werd in de strategienota;*

d.w.z. specifieke acties die zowel op vrouwen als op mannen gericht zijn en die gecombineerd worden met "gender mainstreaming" zoals gedefinieerd in aanbeveling 2. Deze aanpak moet een essentiële leidraad zijn bij het uittekenen van concrete strategieën, waarbij het belangrijk is om expliciet complementariteit en synergie na te streven bij de uitvoering van het tweesporenbeleid.

4 *de noodzaak om duidelijke prioriteiten te stellen (op het niveau van de samenwerking in het algemeen en/of per land) binnen het brede domein van gender en "gender mainstreaming".*

Dit moet zorgen voor meer diepgang en kwaliteit en een concrete inhoud geven aan de hoger vermelde "verantwoordelijkheid" (zie aanbeveling 1).

5 *de noodzaak om genderintegratie te zien als een veranderingstraject met een dubbel spoor.*

Het eerste spoor betreft de interne "gender mainstreaming" op organisatorisch niveau, die indien zij daadwerkelijk wordt uitgevoerd, de natuur van de organisatie kan veranderen. Het tweede spoor betreft de integratie van gender in het ontwikkelingsbeleid en de ontwikkelingsprogramma's en -projecten. Deze keuze voor een dubbel veranderingsproces heeft belangrijke implicaties voor de opleiding van het personeel, de betrokkenheid van het management en de manier waarop het engagement ten aanzien van gender wordt gewaardeerd binnen de organisatie.

6 *de noodzaak om op structurele wijze meer aandacht te besteden aan de preventie en bestrijding van gendergerelateerd geweld.*

In de meeste partnerlanden - en vooral in landen met een lage *Human Development Index* (HDI) - is dit een groot probleem dat vaak onder de radar blijft. Er moet zowel aandacht uitgaan naar gespecialiseerde projecten als naar de "klassieke" samen-

werking die vaak ruime mogelijkheden biedt, zoals blijkt uit meerdere casestudy's.

7 *meer aandacht voor initiatieven die mannen integreren in interventies ter bevordering van gendergelijkheid.*

Alle inspanningen die gendergelijkheid nastreven moeten mannen integreren. Bij deze interventies moet ondermeer een bijzondere aandacht uitgaan naar de bestrijding van genderstereotypen die het gedrag van mannen en vrouwen beïnvloeden en die de kenmerken van de houding en het gedrag - veelal van mannen - in stand houden die mee aan de basis liggen van de bestaande ongelijkheden tussen mannen en vrouwen.

8 *een meer expliciete keuze voor het gebruik en de ondersteuning van de lokale expertise inzake gender,* die in

de meeste partnerlanden op grote schaal beschikbaar is, maar vaak over het hoofd wordt gezien.

Specifieke aanbevelingen

Bovengenoemde aanbevelingen worden aangevuld door enkele meer operationele aanbevelingen:

9 *gender integreren in de beleidsdialoog met de partnerlanden en met de indirecte actoren van de Belgische ontwikkelingssamenwerking.*

Het is belangrijk om deze integratie geleidelijk te realiseren, naarmate de meer algemene aanbevelingen in de praktijk worden gebracht en gender wordt geïntegreerd in alle fasen van de Ontwikkelingssamenwerking.

10 *een correct gebruik van de "gender policy marker", zodat deze gendermarker correcte informatie oplevert voor zowel intern als extern gebruik.*

Een belangrijke stap hierbij is om in eerste instantie de belanghebbenden te vragen om een gendermarker aan te duiden voor de interventies waarvoor zij verantwoordelijk zijn en om hun keuze te motiveren.

11 *de volwaardige integratie van gender in de interventiecyclus,* met voor de DGD de noodzaak om meer belang te hechten aan de genderintegratie in de ex-ante evaluatie van de (bilaterale, multilaterale, indirecte) interventies.

12 *een adequate integratie van gender in een benadering gericht op het bereiken van ontwikkelingsresultaten.*

De formulering van de doelstellingen inzake gender moet worden geïntegreerd in een "resultaatsgericht" management en niet in een management "vanuit de resultaten". Dergelijke genderspecifieke doelstellingen mogen dan ook niet beperkt blijven tot de integratie van vrouwen in de interventies en de toegang tot de voordelen van de interventies; ze moeten kwalitatieve veranderingen beogen (vooral in de houding en het gedrag van mannen en vrouwen, maar ook het verwerven van persoonlijke en sociale macht).

Dit document (en alle bijlagen en de Management response) is ook beschikbaar in het Frans en in het Engels op de website : http://diplomatie.belgium.be/nl/Beleid/Ontwikkelingssamenwerking/Onze_werkmethoden/Dienst_Bijzondere_Evaluatie/Verslagen/

KONINKRIJK BELGIË

Federale Overheidsdienst

**Buitenlandse Zaken,
Buitenlandse Handel en
Ontwikkelingssamenwerking**

Dienst Bijzondere Evaluatie van de Belgische
Ontwikkelingssamenwerking

Verantwoordelijke uitgever: Dirk Achten
Voorzitter van het Directiecomité

Grafische vormgeving en drukwerk:
www.mediaprocess.be